

Nr 932

Av fröken Ljungberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående utbyggnaden av universitet och högskolor m. m.

(Lika lydande med motion nr 785 i Första kammaren)

1963 års universitets- och högskolekommittés (U 63) förslag till decentraliserad akademisk utbildning har i samband med remissbehandlingen på flera punkter getts en negativ kritik. Det är främst företrädarna för universitetet och högskolorna samt flera av forskningsråden, vilkas åsikter i samband med hithörande frågor av naturliga skäl måste tillmätas stor betydelse, som bestämt motsatt sig inrättandet av s. k. universitetsfilialer. I övrigt har t. ex. SACO och statskontoret inte ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag härvidlag. Det bör tilläggas att även flera av de remissinstanser, som inte direkt avvisat tanken på filialer, ändå intagit en i många stycken tveksam attityd. Hit hör t. ex. UKÄ, SAF och TCO.

Vad som i sammanhanget blivit föremål för kritik är bl. a. det anmärkningsvärda förhållandet att en viss del av den akademiska utbildningen skiljes från forskningen, därest förslaget realiseras. Enligt vår mening bör sambandet utbildning—forskning hållas intakt. Dessa båda verksamhetsfält äger nämligen så många naturliga anknytningspunkter att vi orimligen kan tänka oss dem åtskilda.

Inte heller i fråga om lärarförsörjning och undervisningshjälpmedel har filialsystemet ansetts kunna uppfylla berättigade krav. Det s. k. hänvisningsförfarandet har kritiserats m. m.

Vi delar de meningar som härvid framförts och anser det vidare över huvud taget orealistiskt att tänka sig, att filialerna skall kunna erbjuda en utbildning likvärdig med den som gives vid universitetet. Således föreslår U 63 att undervisningen vid filialerna i allt väsentligt skall ombesörjas av en ny assistentkategori med inte mindre än 735 timmars undervisningsskyldighet per år. Här om framhåller Universitetslärarförbundet, i överensstämmelse med vår uppfattning, att »helt bortsett från svårigheterna att rekrytera dessa assistenttjänster måste bestämt slås fast att man med en sådan läraruppsättning omöjlig kan hålla undervisningens kvalitet över vad som måste betraktas som ett absolut minimum även om man tar med i beaktande att en mindre del av undervisningen förutsatts ombesörjd av på platsen stationerade universitetslektorer».

Av de i samband med filialsystemet rikt förekommande diskutabla punkterna skall vi endast beröra ytterligare en, nämligen biblioteksfrågan. Vi anser det därvid anmärkningsvärt att U 63 i praktiken underkänt litteraturförsörjningens betydelse för den akademiska undervisningen. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att utredningen i väsentlig utsträckning frångått det förslag rörande miniminormer för filialbiblioteken, som sammanställts i en till betänkandet fogad specialistrapport. Konsekvenserna av U 63:s nedskärningar på detta område blir att de studerande på filialorterna inte tillnärmelsevis ges samma tillgång på litteratur som de studerande vid universiteten. Inte minst rimmar detta illa med utredningens målsättning att filialutbildningen skall vara av samma kvalitet som utbildningen vid respektive moderuniversitet.

Trots att åtskilliga tungt vägande skäl kunnat anföras mot filialsystemet har Kungl. Maj:t i proposition nr 141 i allt väsentligt godtagit U 63:s förslag enligt det s. k. alternativ 2. Från vår sida skulle vi trots avsevärda principiella betänkligheter gentemot filialsystemet kunnat acceptera detsamma, nämligen om alla andra utvägar tett sig utsiktslösa i såväl samhällsekonomisk mening som med avseende på utbildningsbehovets tillgodoseende.

Så är emellertid ingalunda fallet. Den kostnadsanalys, som U 63 utfört, ger t. ex. vid handen att de i sammanhanget aktuella utbyggnadsalternativen i stort kan sägas vara i ekonomiskt avseende likvärdiga. Detta medför enligt bl. a. statskontorets mening att ifrågavarande kostnadsberäkningar inte kan anses lämna tillräcklig vägledning vid valet mellan kommitténs huvudalternativ.

Om det i sammanhanget aktuella spörsmålet betraktas med utgångspunkt från målsättningen att utbildningsbehovet till fullo skall tillgodoses, kan följande framhållas. Filialsystemet torde lika litet som de övriga utbyggnadsalternativen vara ägnat att klara denna uppgift. Därest, som flera prognoser utvisar, i början av 1970-talet ca 100 000 personer efterfrågar akademisk utbildning och ett decennium senare över 120 000, inrymmer föregående mening ett odiskutabelt påstående. Är man inställd på att möta kraven från en i fråga om akademiska studier efterfrågestyrd utveckling, är det således nödvändigt att välja helt andra utvägar än de som filialsystemet kan erbjuda. Vi vill i detta sammanhang anknyta till de tankegångar om ett framtida TV/radio-universitet, som i en partimotion i anledning av föreliggande proposition aktualiserats från vårt håll. Detta förslag inrymmer, till skillnad från filialsystemet, förutsättningar då det gäller att i väsentlig utsträckning lösa det kvantitetsproblem, som här är i fråga. Då vi anser ett sådant syfte eftersträvansvärt, kan vi sluta upp kring detsamma.

Kungl. Maj:ts förslag till filialsystem kan vi däremot inte tillstyrka, då vi — vilket framgått av det sagda — praktiskt taget på varje väsentlig punkt finner det vara underlägset andra tänkbara lösningar. Vid valet av olika utbyggnadsmöjligheter har vi ansett oss böra förordad en linje som i stort

överensstämmer med det av U 63 benämnda alternativ 3. I fråga om inrättandet av ett sjätte universitet vill vi emellertid framhålla följande. Vissa farhågor har framträtt i samband med remissbehandlingen av U 63 för att ytterligare ett universitet skulle kunna föranleda en splittring av framför allt befintliga forskningsresurser. Vi har full förståelse för dessa synpunkter samtidigt som vi vill understryka att de äger giltighet endast på förhållandevis kort sikt. De resursramar, som i nuläget inte kan sägas medge den uppsplittring som inrättandet av ett nytt universitet trots allt i berört hänseende innebär, kan således inom en inte alltför avlägsen framtid väntas bli utvidgade i en för vårt förslags genomförande önskvärd omfattning.

Det sagda leder till att vi förordar en långsammare uppbyggnad av det sjätte universitetet än vad utredningens alternativ 1 innebär. Planeringens syfte bör härvid vara att åstadkomma en utveckling på utbyggnadsområdet, som inte är ägnad att uttunna de etablerade universitetens utbildnings- och forskningsresurser. Framför allt måste kraven på en snabb expansion av umeåuniversitetet tillgodoses. Vi vill befrämja detta syfte genom att i likhet med universitetskanslersämbetet föreslå inrättande av en matematisk-naturvetenskaplig, en humanistisk och en samhällsvetenskaplig fakultet vid detta universitet. Utöver ovanstående anser vi att utbyggnaden av befintliga universitet bör kunna prövas och genomföras i snabbare takt än U 63 synes förutsätta. Denna vår uppfattning har stöd i vad flera remissinstanser framhållit. Uppbyggnaden av det sjätte universitetet bör anstå till dess befintliga utbyggnadsmöjligheter är till fullo utnyttjade.

Under åberopande av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen måtte,

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av universitetsfilialer,
2. besluta att i enlighet med de av universitetskanslersämbetet angivna riktlinjerna bygga ut universitetet i Umeå,
3. besluta om fortsatt utbyggnad av befintliga universitet, samt
4. i övrigt beakta vad i motionen anförts.

Stockholm den 3 november 1965

Blenda Ljungberg

Alf Wennerfors

Astrid Kristensson